

Polgár Tamás – Récsei Balázs

Virtuális levéltári kiállítás a reformkori Somogy vármegyéről

A Covid-19 járvány idején a közgyűjtemények bezárása miatt a múzeumok új utakat kerestek gyűjteményük bemutatása érdekében. Számos olyan – a honlapjukon megjelenített – kiállítással találkozhattunk, amelyen egy virtuális térbe belépve, látogatóként barangolva tekinthettük meg egy-egy nagyobb múzeum kiállítását.

Ez adta az ötletet, hogy az NKA Petőfi 200 Ideiglenes Kollégiumának a *Közgyűjteményi tartalmak élményszerű vizuális bemutatása különböző korosztályok számára* altéma 2021. évi kiírására a *Somogy vármegye írásban és képekben Petőfi korában* címmel pályázzunk. A projekt eredményeképpen létrejött kiállítást 2024-ben publikáltuk.

Célunk az volt, hogy – bár Petőfi talán csak egyszer járt átutazóban Somogyban – egy élményszerű virtuális kiállítás keretében mutassuk be a reformkori Somogy vármegye egyes levéltári forrásait. Nemcsak képeket, digitális iratmásolatokat szerettünk volna a közzétett anyagban megmutatni, hanem ezen túlmenően a hely- és családtörténet kutatóinak is érdekes adatbázisokat és forrásközléseket, jelentős részben az 1848–1849 során keletkezett irattípusok feldolgozásával. Tehát ez a projekt egy „hibrid publikáció”: egyszerre virtuális kiállítás, forrásközlés és adatbázisok tárháza.

Az ekkor keletkezett választói összeírások, nemzetőr- és honvédlajstromok névanyagát feldolgoztuk és egy korabeli térkép másolatának felhasználásával az adott településnél megjelenítettük. Az 1843. és 1846. évi nemesi összeírás anyagát is beépítettük a kiállításba. A felsorolt összeírások esetében – mivel nagy mennyiségű digitális anyag közzétételéről lett volna szó – egyelőre nem az összeírás digitális képét kapja a látogató, hanem egy levéltáros által „megfejtett” névsort, amely számára talán jobban is használható. A digitális másolatok hozzákapszolását az adatbázishoz a közeljövőben tervezzük.

A virtuális kiállítás alapja, földrajzi kerete egy Vörös László által 1850-ben Somogy vármegyéről készített térkép újrarajzolt digitális másolata. A somogyi települések (mezővárosok, falvak) majd’ mindegyike több-kevesebb írott forrással, adatbázissal, illusztrációval képviselteti magát. Az eligazodást helynévmutató és koordinátarendszer segíti.

A látogatók vagy a térképen feltüntetett helységeknek látható pontra kattintva érhetik el az adott település kiállítási épületének kertjét, vagy a települések listájából választják ki az adott nevet (illetve a tematikus részekből juthatnak céljukhoz). Az épület előterébe „lépve” az információs pult segítségével lehet a választott tematikájú helyiségbe/kiállító-

térbe kerülni. Ezekben tekinthetők meg az adott településre vonatkozó források stb. A kurzorral az épületbe jutva a látogató virtuálisan, háromdimenziós hatású megjelenítéssel bejárhatja annak helyiségeit, amelyekben a különböző irattípusokból származó információkban gazdag adatbázisok, forrásközlések, leírások, képek, illetve az eredeti iratok digitális másolatai kaptak helyet. Ha például Ádánd települést választják, akkor a honvéd- vagy nemzetőrlajstromoknál az ádándi honvédek és nemzetőrök névsorát olvashatják, a kastélyokkal kapcsolatos résznél az ádándi Csapody-kastélyt és Tallián-kúriát, a pecséteknél a reformkorban Ádándon használt pecsétlenyomatot és leírását láthatják.

Ízelítőként tettük közzé a korszakra vonatkozó somogyi települések határleírásait, községbírói számadásait.

Tematikus részként helyeztük el a korszak somogyi irodalmi emlékeire vonatkozó iratok, a településekhez kapcsolódó nemesi címerek, valamint a hegyközségi iratok leírásait és néhol képeit.

A digitális iratmásolatok bemutatása révén a kiállítás vizuálisan is élvezhető, de a településenként közölt összeírások stb. miatt számos történeti kutatás szempontjából használható.

A Magyar Nemzeti Levéltár AdatbázisokOnline felületén közzétett 1828. évi országos összeírás esetén a vármegye járási központjait és Kaposvár névsorait pontosítottuk és ezt is megjelenítettük.

Ha valaki nem településre keres, hanem csak egy-egy téma érdekli, akkor az adott tematikai résznél végig tudja pörgetni az oda feltett tartalmakat, végig tudja nézni mintegy kétszáz község korabeli pecsétjének lenyomatát és azok leírását, ötven nemesi címet, községbírói számadásokat, hegyközségi statútumokat, kastélyképeket, írott irodalmi emlékeket.

A megjelenítést az Unreal Engine nevű grafikai motorral készítettük. Ezt főként játékszoftverek fejlesztésére használják, azonban egyéb fotórealisztikus látványt is el lehet érni vele.

A látogató az egér és a billentyűzet segítségével tud haladni a virtuális térben. Ennek leírása a kiállítás elején a használati útmutatóban olvasható.

A fejlesztés minden korosztálynak szól, levéltár-pedagógiai órákat is lehet alapozni rá.

A kiállítás 2024-ben jelent meg az MNL Somogy Vármegyei Levéltárának honlapján:

https://mnl.gov.hu/mnl/sml/somogy_varmegye_irasban_es_kepekben_petofi_koraban

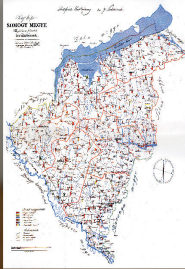
A kollégákban felmerülhet a kérdés, hogy sikerült ennyi anyagot mintegy két év alatt feldolgozni a mindennapi levéltári munka mellett? Ha mindent nulláról kellett volna kezdeni, ez nem ment volna. Egy-egy kolléga régebbi kutatási eredményeit használtuk fel, a választói összeírást például már 15 évvel ezelőtt feldolgoztuk, csak pontosítani és kiegészíteni kellett.

Már feltárt és digitális másolattal rendelkező anyagokat is felhasználtunk, de számos korábbi kutatáshoz kötődő dokumentumról most készült csak digitális másolat. Ezek a levéltár digitális gyűjteményét gazdagították, amit később is felhasználhatunk.

A város kiválasztásához nyomja meg a V betűt! Űzenetszív elrejtéséhez, és megjelenítéséhez használja a TAB billentyűt!

Előző	Átdandó	Következő
Név	Foglalkozás	Életkor
Jakab György		17
Tallian Boldizsár özvegye		
Tallian Imre özvegye		
Tallian Lajos	birtokos	26
Csapody Pál	birtokos	34
Tallian Géza		2

Bezáras

Az Óreglaki Jankovich-kastély

Óreglak urai a 17. századtól a Jankovichok voltak. A településen álló kastélyt, amelyet az 1782–1785-ös első katonai felmérés is említ, a 18. század folyamán Jankovich József építtette. A későbbiekben átalakították az épületet, így nyerte el mai formáját.

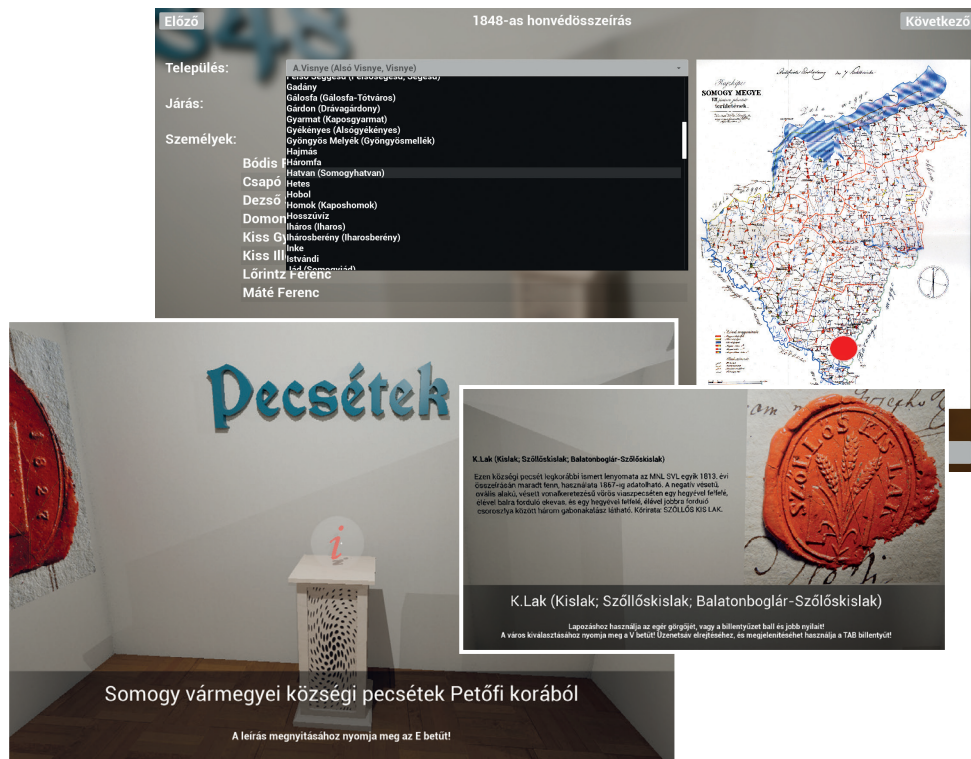
Az 1919-es Magyarországi Tanácsköztársaság idején kőházat terveztek kialakítani benne a csendő foglaltábor tartalékok házában elhelyezett szűbőszeg hadirokkantak számára. Vegül gyermekotthonként rendezték be 50 protézisgyártó részegre. Hat-négyes szobák a veit kőházonak. Jankovich-Sándor Ernőnek tartották fenn, ottal, hogy ha nem lakik benne, akkor felhasználhatják azokat is. A kastély butorzatának egy részét a lesgyűjtött munkásokhozba szállították. A tanácskormány bukása után a kastély visszatért a Jankovich család birtokába, sők birtok egészen az 1945-ös államviszályig, amikor is a novádeiek háza kezébe került, s gazdálkodó iskolát működtettek benne.

1949-ben az Óreglaki Állami Általános Iskola igazgatója jelentette, hogy már 1946-ban igényelték az épületet általános iskolai célokra, de az akkori egészségügyi és politikai képviselő-testület elutasította. (Mert hátha visszajön a gróf úr?) A beszámoló így folytatódik: „Így történt, hogy nem általános iskola lett belőle és egy vajúzó intézmény lett, annak létesítése alkalmára, hogy csak hasznosítsák (is) meg a meglévőket. Létesítését is csak úgy tudták biztosítani, hogy a vezetőség vicékre járta a növekedéseket gyűjtött, élőkön a közegseg. Így született meg egy kis épület, amelybe, nehogy közegseg szegények ne legyenek, növekedés nélkül maradjon. Így született belőle 20. éreglakai iskola első közegseg-épület, szomszédokból.

1950-ben már az iskola használta a kastélyt. Ge nem sokáig, mert egy 1955-os híradás szerint „az éreglakai Kertmag, és Gyógyintézmények Szövetsége felajánlotta a bontást”. A hírségi anyagot azonban a katonák az „40. katal. 14–18 év közötti leány csoportja, szegítette azt az ifjúkatonát, mely ezekben az egyébként árva gyermekok között otthonos”. Az otthon 1976-ig működött a kastélyban, ezután gyermekotthonnak és napjainkban hárszárának, de a 2010-es évek végén megújult.

Óreglak
Az óreglaki Jankovich-kastély, 20. század második fele (Forrás: HU-MNL-SVL-XV.34.)

A virtuális kiállítás nagy előnye, hogy nem lezárt gyűjtemény. Akár újabb tematikai részt adhatunk hozzá, vagy újabb összeírások anyagát is beledolgozhatjuk.

A kezdeti anyaggal 2024-ben a Magyar Levéltárosok Egyesülete Év Levéltári Kiadványára online publikációk kategóriájában kiírt pályázatán harmadik díjat nyertünk. Azóta számos dolgot pontosítottunk, javítottunk, kiegészítettünk. Bármikor tovább tudjuk bővíteni. Számos elismerő, biztató visszajelzést kaptunk, illetve bátorítást a folytatásra.

A munka során a részt vevő hat kolléga együttműködése elengedhetetlen volt. Ez jó gyakorlatnak bizonyult a levéltárosok és az informatikus közös feladatmegoldásában is. Az informatikai és a levéltári szempontok érvényesítése nagy kompromisszumkésztséget igényelt. Levéltárosként sokat lehetett tanulni arról, hogy milyen módon dolgozható fel egy forrás ahhoz, hogy online megjeleníthető legyen vizuálisan vagy tartalmilag.

Reméljük a cikk mindenkit arra bátorít, hogy megnézze oldalunkon a kiállítást, és ahhoz is kedvet kap minél több levéltár, hogy – akár más tematika mentén – hasonlólt készítsen! Jó lenne, ha pályázati lehetőség – vagy közvetlen célzott pénzügyi forrás – is segítené az ilyen fajta munkát!